

POZOR, SNEŽNI PLAZI!

Zaradi vse pogostejših nesreč s snežnimi plazovi v slovenskih gorah so se v Gorski reševalni službi Slovenije pri Planinski zvezi Slovenije letos odločili nadaljevati preventivne akcije. Z boljšo in pravočasno obveščeno-stjo tistih, ki hodijo v zimske gore, hočejo poudariti pomen informacij o trenutnih in predvidenih razmerah v zasneženi pokrajini. Te namreč omogočajo pravilno časovno in krajevno izbiro ter načrtovanje poti, kar je ob primerni opremljenosti in spremstvu med temeljnimi prvina-mi varnega gibanja v zimskih gorah. Osnovni namen takih akcij je preprečevanje takšnih gorskih nesreč, kar je za nesreče v snežnih plazovih še posebno pomembno, saj med vsemi naravnimi nesrečami v Sloveniji zahtevajo največ smrtnih žrtev prav snežni plazovi.

Pred letošnjim dnevom varstva pred snežnimi plazovi, ki je bil 17. in 18. januarja v vadbenem centru Slovenske vojske na Rudnem polju na Pokljuki, in ob izidu plakata in zgibanke »Pozor, snežni plaz!« je 14. januarja Podkomisija za reševanje izpod plazov pri GRS Slovenije pripravila v Ljubljani tiskovno konferenco, na kateri so javnosti predstavili obe akciji.

Za tiskovno konferenco sta doc. dr. **Tomaž Vrhovec** iz Katedre za meteorologijo Fakultete za matematiko in fiziko Univerze v Ljubljani in **Andrej Velkavrh** iz Hidrometeorološkega zavoda Republike Slovenije, ki sodi pod Ministrstvo za okolje in prostor, pripravila povzetek članka iz ene od lanskoletnih števil revije Ujma. V njem razpravljata o značilnostih vremena ob nesrečah s snežnimi plazovi v Sloveniji med letoma 1971 in 1996.

SPONTANO IN UMETNO PROŽENJE

»V obdobju med 1971 in 1996 smo preučili 107 nesreč s snežnimi plazovi. Predstavljene so porazdelitve teh nesreč po letih in mesecih in po regijah gorskega sveta. Za dneve, ko so se zgodile nesreče, so bili določeni sinoptični tipi vremena, lokalno vreme in snežne razmere. Ugotovili smo, da so se nesreče s snežnimi plazovi v Sloveniji dogajale večinoma v slabem vremenu (med sneženjem ali pa kmalu po njem), predvsem v obdobjih razvoja sredozemskega ciklona. Nesreče so bile večinoma v goratem in hribovitem svetu, in to tam, kjer so gore pozimi obiskovalcem lažje dostopne. Razmeroma malo nesreč se je zgodilo ob ugodnem vremenu, ko so gore najbolj obiskane.

Ocena nevarnosti proženja snežnih plazov in dejansko proženje snežnih plazov sta med seboj sicer povezani dejstva, vendar sta to dva različna pojma. Pri proženju snežnih plazov ločimo namreč dva mehanizma: na eni strani so snežni plazovi, ki se sprožijo sami od sebe (**spontano proženje**), na drugi pa plazovi, ki jih sproži zunanji vzrok (**umetno proženje**). Na podlagi sedanjega in prihodnjega stanja snežne odeje je možno oceniti stabilnost snežne odeje in s tem tudi možnost spontanega proženja plazov.

Pri plazovih, ki se sprožijo zaradi zunanega vzroka, pa so stvari bolj zapletene. Pri povsem enaki stabilnosti snežne odeje se lahko plaz sproži, če se pojavi motnja, na primer v obliki smučarja, ki zavije na nevarno pobočje. V takem primeru se plaz sproži, če pa smučarja ne bi bilo, se tudi plaz ne bi sprožil.

Večina snežnih plazov, ki se spontano sproži, ne povzroči nobene škode in tudi nobene nesreče. Značilno za spontano proženje snežnih plazov je, da se prožijo v omejenem časovnem intervalu (npr. dan ali dva) in na veliko pobočjih enakih lastnosti na nekem geografskem območju bolj ali manj hkrati. Spontano proženje snežnih plazov lahko povzroči tudi nesreče s plazovi. Značilno je, da spontano proženje snežnih plazov večjih razsežnosti lahko povzroči škodo na objektih in cestah.

V primeru umetnega proženja plazov se to dogaja tam, kjer je stabilnost snežne odeje primerno majhna in se pojavijo motnje, ki zmotijo njeno ravnotežje. Takšni plazovi, ki jih sproži človek, ki gre v gore (najsij bo smučar ali pešec, avto, teptalni stroj ali motorne sani), večinoma povzročijo nesrečo s snežnim plazom. Umetno proženje snežnih plazov je lahko tudi namerno (z eksplozijami), povzročijo pa ga lahko tudi naravni dejavniki zunaj snežne odeje: živali, padajoče kamenje ali padajoč led, potresi, močan hrup.

Povezave med nevarnostjo proženja plazov in nesrečo s snežnim plazom lahko povzamemo takole: večina spontano sproženih snežnih plazov ne povzroči nesreče, včasih pa tudi taki plazovi zasujejo obiskovalce ali prebivalce gora in povzročijo gmotno škodo. Precej umetno sproženih snežnih plazov, ki jih nenamerno sproži človek, povzroči nesrečo s snežnim plazom. Ob enaki stopnji nevarnosti proženja plazov se lahko nesreča zgodi, če so ob pravem času in na pravem mestu v gorah gorniki. Če gornikov ni, se plazovi lahko sprožijo ali pa ne, vendar nesreč ne bo. Namen opozoril pred nevarnostjo snežnih plazov je gornike prepričati, da ob času povečane nevarnosti ne bi hodili na nevarna mesta v gorah.

OSNOVNE ZNAČILNOSTI NESREČ S SNEŽNIMI PLAZOVI V SLOVENIJI MED 1971 IN 1996

V obdobju 1971 do 1996 (26 zimskih sezon) je bilo zabeleženih **107** nesreč s snežnimi plazovi. V njih je bilo udeleženih skupno **206** ljudi. Mednje smo šteli vse tiste, ki jih je plaz zasul deloma ali popolnoma ali jih je vsaj nosil s seboj. **172** jih je nesreče preživel, v **24** nesrečah pa je umrlo **34** ljudi.

Naredili smo razporeditev števila zabeleženih nesreč po letih in v odvisnosti od meseca v letu. Značilno je, da je bilo največ nesreč, največ udeležencev in največ mrtvih januarja. Po številu nesreč in udeležencev sledijo februar, marec in december, po številu mrtvih december, februar in junij.«

Od zime 1970/71 do zime 1995/96 je bilo daleč največ nesreč s snežnimi plazovi, največ udeležencev v njih in največ mrtvih v oblačnem vremenu s sneženjem: 44 nesreč, 82 udeležencev in 18 mrtvih. V oblačnem ali meglenem vremenu je bilo ta leta 17 nesreč s snežnimi plazovi, v njih pa 26 udeležencev in dva mrtva. V deloma jasnem vremenu je bilo v omenjenih zimah 22 nesreč, 19 udeležencev in osem mrtvih, v jasnem vremenu 16 nesreč, 29 udeležencev in en mrtev, pri odjugi pa osem nesreč, devet udeležencev in pet mrtvih.

Največ nesreč s snežnimi plazovi ter v njih največ preživelih udeležencev in mrtvih je bilo v teh zimah v Julijskih Alpah, še največ na območju Kredarice in Triglava, kjer je snežni plaz preživel 23 ljudi, dva pa sta v plazumu umrla. Na območju Vršiča in Mojstrovke se je iz plazumu rešilo 18 ljudi, pet pa jih je v plazovih umrlo; na Komni ni bilo mrtvih v snežnih plazovih, vseh 14 zasutih je snežni plaz preživel; na Kaninu je pod plazom eden umrl, 13 pa jih je preživel; nad Bohinjem je prav tako eden umrl, 10 pa so jih rešili, plaz pa je ogrozil in umoril ljudi še na Voglu, v Tamarju, nad Bovcem in v Vratih.

V Karavankah je omenjene zime v snežnih plazovih umrlo sedem ljudi, od tega šest v znani nesreči na Zelenici, kjer so izpod plazumu rešili tri ljudi. Sedem ljudi so iz snežnega plazumu rešili na Stolu, šest na Kofčah, štiri na Ljubelju in sedem drugod v Karavankah.

V Kamniško-Savinjskih Alpah so snežni plazovi povzročili ljudem največ hudega na Raduhi, kjer sta v plazumu umrla dva človeka, 19 pa so jih rešili bele smrti. Na območju Kamniškega sedla in Brane sta pod plazom prav tako umrla dva človeka, 13 pa so jih rešili ali so se rešili sami. Dva človeka je plaz ubil tudi na Grintovcu, kjer se jih je pet rešilo objema plazumu, drugod v Kamniško-Savinjskih Alpah pa je umrl en človek, medtem ko so jih šest rešili izpod plazumu.

»Nenavadno izrazit je maksimum pri številu mrtvih ob prvem dnevu sredozemske ciklogeneze. Vreme se tedaj predvsem v zahodni Sloveniji izrazito slabša: vrhovi gora so zaviti v orografske oblake, začno se padavine. Upoštevati pa je treba, da so obdobja anticiklonskega vremena pri nas pozimi ponavadi dolgotrajna, saj predstavljajo značilno zimsko sušo (januar, februar, marec), in da je ob lepem vremenu večinoma bistveno več ljudi po gorah kot ob slabem, ki ga predstavljajo ciklonski tipi sinoptične situacije. Več kot tretjina nesreč se je zgodila ob izrazito slabem vremenu, ko je bilo oblačno s sneženjem, šestina pa ob oblačnem ali meglenem vremenu. Skupaj se je torej polovica nesreč zgodila v slabem vremenu. Ob odjugi se je zgodilo razmeroma malo nesreč, vendar pa je bilo tedaj razmeroma veliko mrtvih.

SKLEP

1. Število nesreč s snežnimi plazovi je iz zime v zimo zelo različno, kot meseca v letu z največ nesrečami izstopata prava zimska meseca januar in februar, tesno sledita marec in december. Zanimivo je, da je največ nesreč v obdobju okoli novega leta.

2. Krajevno so nesreče s plazovi večinoma omejene na gorski svet, čeprav so zabeležene tudi smrtne nesreče v sredogorju in celo v gričevju (Haloze). V gorah so se nesreče s snežnimi plazovi večinoma dogajale tam, kjer je tudi pozimi dosti ljudi in ne tam, kjer bi zaradi geografskih in meteoroloških danosti pričakovali, da jih bo več. Največ jih je bilo na območju Triglava, Vršiča, deloma tudi v okolici Kanina, Vogla in Komne, pa v okolici Zelenice in Stola ter v okolici Kamniškega sedla in Raduhe. Na zelo obširnih, plazovitih, a redkeje obiskanih območjih gorskega sveta nesreč ni bilo.

3. Polovica nesreč s snežnimi plazovi se je dogodila ob različnih razvojnih stopnjah sredozemskega ciklona, ko je pozimi pri nas nekajdnevno obdobje slabega vremena. Razmeroma veliko nesreč se je zgodilo tudi ob hladnih sibirskih anticiklonih in po prehodih severozahodnih front, ko pade v Sloveniji ponavadi majhna količina snežnih padavin. Daleč najmanj nesreč se zgodi ob vremenu, ki ga določa azorski anticiklon, čeprav je ob tedaj ugodnem vremenu najbrž po gorah največ ljudi.

4. Polovica nesreč s snežnimi plazovi se je zgodila med sneženjem ali tik po njem, le ena tretjina pa v razmeroma ugodnem deloma jasnem vremenu. Dejstvo, da se večina nesreč zgodi ob sredozemskem ciklonu in slabem vremenu, kaže, da so se te nesreče zgodile gornikom, ki niso vedeli ali pa se niso zavedali nevarnosti, ki jim preti zaradi sveže zapadlega snega.

5. Polovica nesreč s snežnimi plazovi se je zgodila tedaj, ko v dveh dneh pred nesrečo ni padlo nič ali le malo snega. To dejstvo se ujema z ugotovitvijo, da se nesreče s plazovi dogajajo precej pogosto tedaj, ko ne-

Zakaj v planine

ALEŠ TACER

*Kaj vleče te sëm gor, popotnik planinec,
poleti, pozimi, ko trd je saninec?
Mar raje doma bi na kavču ležal,
v TV bi buljil, a! karte igral!*

*Kosilo bi »šimfal«, ozmerjal bi ženo,
dal liter na mizo, potegnil bi eno!*

*Odgovor zdaj tukaj jaz tebi bom dal:
kot kmet srečen sem, ki je njivo zoral;
veselje in sreča tu gor' me navdaja,
na svetu za mene ni lepšega kraja.*

*Ko zrem iz doline Kapunarjev vrh,
nemir me prevzame, spreletava me srh;
pa umo planinske si čevlje nataknem,
sem gor se v tihoto, spokojnost umaknem.*

*Zatorej, popotnik, kdorkoli si kdo,
v dolini lepo je, tu lepše ti bo!*

varnost proženja plazov ni velika; udeleženci nesreče sami sprožijo plaz.

V primerjavi z drugimi alpskimi državami (npr. Švico: v zadnjih 11 letih so našli na leto povprečno 104 udeležence v nesrečah, od tega jih je v plazovih povprečno umrlo 23) je pri nas število nesreč s snežnimi plazovi

majhno. S povprečno eno do dvema smrtnima žrtvama na leto in povprečno 8 udeleženci na leto v Sloveniji je razmerje med številom udeleženih in umrlih med Slovenijo in Švico približno usklajeno: tako v Švici kot v Sloveniji v nesrečah s snežnimi plazovi premine približno vsak četrti udeleženec.«

V VZHODNO STENO VZHODNE KUMBAKARNE V HIMALAJI SE ODPRAVLJA ŠTAJERSKA ODPRAVA

DEVIŠKA VELIKANKA SLABEGA SLOVESA

Letošnjega 17. marca odide na dolgo in visoko pot štajerska alpinistična himalajska odprava, katere cilj je 7468 metrov visoki Vzhodni Džanu ali Vzhodna Kumbakarna v nepalski Himalaji. Na odpravo, ki jo organizira Plezalni klub Rifnik iz Šentjurja pri Celju, bo odšlo osem alpinistov, od katerih imajo prav vsi že bogate odpravarske izkušnje in vzpone v znane stene in na znane gorske vrhove vseh celin. Če jim bo podvig uspel, bodo po doslej že nekajkrat zaman oblegani deviški 2000 metrov visoki vzhodni steni priplezali na enega od najvišjih doslej še neosvojenih gorskih velikanov na svetu.

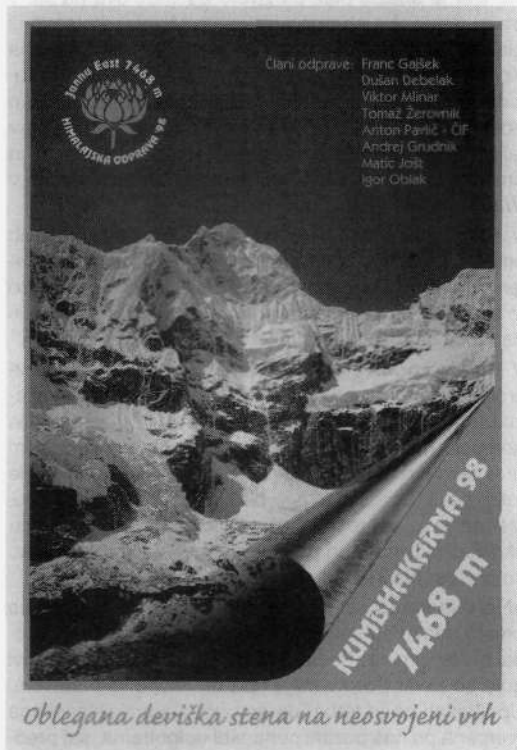
TEHNIČNI VODJA Z BOGATIMI IZKUŠNJAMI

Vodja odprave bo 40-letni **Franc Gajšek**, predsednik Plezalnega kluba Rifnik, tehnični vodja 31-letni **Dušan Debelak**, kategoriziran alpinist mednarodnega razreda, član PK Rifnik, ki je leta 1990 skupaj z **Avgustom Robnikom**, plezal v Yosemiteh in je prvi Slovenec z najvišjo tehnično oceno A5; leta 1991 je bil v Boliviji, kjer je skupaj s **Tomažem Žerovnikom** preplezal prvenstvo smer v Illanpuju, leta 1992 in 1993 na pobočjih Vzhodnega Džanuja v Himalaji, kjer je bila odprava prvič zaradi nesreče na dostopnem maršu prekinjena, drugič pa so alpinisti dosegli višino 6900 metrov; plezal je leta 1995 v Peruju v Južni Ameriki, kjer je preplezal prvenstveno smer v Huascaranu in Piramideju, leto dni pozneje pa v isti državi prvenstveno smer v Chacararaju in bil isto leto jeseni še na Slovenski odpravi treh vrhov v Himalaji, kjer je skupaj z **Jankom Megličem** po prvenstveni smeri priplezal na vrh 7132 metrov visokega Apija.

Kategoriziran alpinist državnega razreda in član PK Rifnik, ki bo šel na odpravo na Džanu, je prav tako 31-letni **Viktor Mlinar**, ki je leta 1995 v Perujskih Andih preplezal prvenstvene smeri na tamkajšne gorske velikane Huascarana, Alpamayo in Pisco, leto dni pozneje pa še na Chacararaju.

Član sedanje odprave v Himalajo je 30-letni **Tomaž Žerovnik**, ki je kategoriziran alpinist državnega razreda, alpinistični inštruktor in član PK Rifnik. V tujini je prvič plezal leta 1989 v Yosemiteh, naslednja leta še v gorah Bolivije, Himalaje in Peruja, dvakrat pa je bil tudi na odpravah na to goro, kamor je namenjen zdaj.

Anton Pavlič-Čif, 32-letni član PK Planika, je registriran alpinist od leta 1983 in ima več kot 400 alpinističnih

Gora in stena, v katero je namenjena odprava, ki jo organizira Plezalni klub Rifnik iz Šentjurja.

vzponov; med drugim je leta 1984 plezal v gorah Grenlandije, leta 1987 v Andih, leta 1990 na Nanga Parbatu v Himalaji in bil leta 1992 na odpravi na Vzhodni Džanu.

VZTRAJNI ANGLEŽI IN SLOVENCİ

Enako kot Pavlič ima tudi njegov klubski kolega **Andrej Grudnik**, star 36 let in registriran alpinist od leta 1982, na svojem seznamu več kot 400 plezalnih vzponov. Leta 1984 je plezal na Grenlandiji, tri leta pozneje pa v Andih.

Najmlajši član odprave na Vzhodno Kumbakarno je 26-letni **Matic Jošt**, alpinistični inštruktor, inštruktor športnega plezanja in gorski reševalec, sicer pa član Alpini-